

JULITA KIELIŃSKA
Katedra Psychologii
Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

IDENTYFIKACJA Z LUDZKOŚCIĄ A POSTAWY BADANYCH WOBEC OBYWATELI UKRAINY

Streszczenie

Konstrukt identyfikacji z całą ludzkością (Identification With All Humanity – IWAH) został zaproponowany przez McFarlanda i Webba w 2003 roku i jest rozumiany jako poczucie bycia częścią i troska o całą ludzkość. Celem przeprowadzonego badania było zbadanie związku pomiędzy identyfikacją z ludzkością a postawą wyrażaną przez Polaków wobec obywateli Ukrainy. Ponadto zweryfikowano hipotezę dotyczącą związku między doświadczaniem kontaktu z przedstawicielami grupy obcej a deklarowaniem bardziej pozytywnych postaw wobec niej. W prezentowanym badaniu przebadano 198 osób w wieku 16–70 lat z użyciem skali IWAH oraz innych narzędzi kwestionariuszowych. Wyniki badania sugerują, że istnieje dodatni związek między identyfikacją z ludzkością a postawami wyrażanymi przez Polaków wobec Ukraińców. Wyniki dotyczące związku pomiędzy istnieniem kontaktów z grupą mniejszościową a wyrażanymi postawami wobec niej nie są jednoznaczne.

Słowa kluczowe: identyfikacja z całą ludzkością, identyfikacje społeczne, identyfikacje ponadnarodowe, tożsamość społeczna.

Wprowadzenie

Pojęcie ja jest niezwykle trudne do zdefiniowania. Obejmuje ono wiele informacji, które każdy z nas posiada na swój temat. Ja jest więc złożoną i bogatą strukturą wiedzy. Choć samo słowo „ja” kojarzy nam się z czymś najbardziej osobistym, struktura ta zawiera wiele składników, które są zarówno nasze, jak i cudze (np. ważni dla nas ludzie, których włączamy w swoje ja, a którzy są przecież samodzielными jednostkami albo wyznawane wartości, które współdzielimy z innymi) (Wojciszke, 2009). Inni ludzie pełnią więc niezwykle ważną rolę w kształtowaniu zawartości naszego ja – związanego z naszą osobistą tożsamością.

Poza tożsamością osobistą wyróżnić możemy również tożsamość społeczną (grupową). Zgodnie z teorią tożsamości społecznej (Tajfel, 1974) pewien fragment ja osoby związany jest z jej przynależnością do różnych grup. Wedle teorii

tożsamości społecznej grupa, do której przynależy jednostka, może istnieć obiektywnie i umożliwiać bezpośrednie kontakty między jej członkami (np. pracownicy małej firmy, klasa szkolna), ale równie dobrze może być grupą abstrakcyjną (np. naród, wyznawcy danej religii itp.) (Tajfel, 1974). Co więcej, do wytworzenia się zachowań związanych z poczuciem tożsamości społecznej, wystarcza losowy podział ludzi na grupy, co zostało ukazane w badaniach z wykorzystaniem paradygmatu grup minimalnych (Billig, Tajfel, 1973). Do powstania tożsamości grupowej nie potrzeba więc rzeczywistych podobieństw między członkami grupy, wystarczającym warunkiem jest uważanie siebie za członka danej grupy (nawet jeśli została ona utworzona w sposób losowy).

Według Tajfela ten rodzaj tożsamości ściśle połączony jest z samooceną jednostki, w związku z tym wiele zachowań i postaw motywowanych jest dążeniem do utrzymania zadowolającej tożsamości grupowej. Dzieje się to głównie poprzez przeprowadzanie takich porównań z innymi grupami, w których nasza grupa wypada pomyślnie (Turner, Brown, Tajfel, 1979). Podział na *m y* oraz *o n i* oraz dążenie do zachowania pozytywnej samooceny grupowej stanowi podstawę do przejawiania negatywnych postaw wobec przedstawicieli innej grupy. I choć ów podział na *s w o i c h* i *o b c y c h* nie jest absolutny i może ulegać zmianie (np. przy wzbudzeniu identyfikacji z miejscem zamieszkania, osoba pochodząca z innego miasta będzie należała do grupy obcej, natomiast przy wzbudzeniu identyfikacji narodowej może już należeć do grupy własnej), to istnieją grupy szczególnie narażone na sklasyfikowanie ich, jako *o b c y c h* przez znaczną część społeczeństwa, co często wiąże się z przejawianiem wobec nich negatywnych postaw przez przedstawicieli grupy większościowej. Zazwyczaj wiąże się to z wytworzeniem przekonania o pewnej niepożądaną cesze, która może stać się usprawiedliwieniem dla późniejszych zachowań o charakterze dyskryminacyjnym. W swojej pracy Erving Goffman (2005) wyróżnił 3 grupy takich cech, które noszą nazwę piętna. Zaliczają się do nich:

- deformacje fizyczne,
- niepożądane zachowania, cechy charakteru lub przekonania (np. posiadanie nałogów, zaburzeń psychicznych albo nieheteronormatywnej orientacji seksualnej),
- odmienne pochodzenie lub wyznanie.

W kręgu zainteresowań psychologów zajmujących się badaniem stosunków międzygrupowych pozostaje kwestia tego, w jaki sposób przeciwdziałać negatywnym postawom wyrażanym wobec grup obcych. Jedną z najważniejszych propozycji, która się pojawiła to tzw. hipoteza kontaktu sformułowana przez Allporta (1954). Zakłada ona, że kontakt z grupą, w stosunku do której przejawiane są negatywne postawy, może prowadzić do zmniejszenia uprzedzeń. Kontakt taki jest szczególnie skuteczny w redukcji uprzedzeń, gdy opiera się na współpracy, jest bezpośredni i osobisty, ma poparcie w istniejącym prawie lub obyczajach, a przedstawiciele obu grup mają podobny status. I choć przeprowadzone badania

dostarczają dowodów na to, że wymienione przez Allporta czynniki rzeczywiście nasilają pozytywne efekty, płynące z kontaktu (Bilewicz, 2006), to jednak metaanaliza dokonana w 2006 roku przez Pettigrew i Tropp pokazuje, że każdy kontakt jest skuteczny w zmniejszeniu nasilenia negatywnych postaw w stosunku do grup obcych, nawet ten niespełniający wymienionych założeń.

Wydaje się, że dowodów na potwierdzenie hipotezy kontaktu dostarczają dane z badań dotyczących sympatii Polaków do Ukraińców. W świetle stale postępującej globalizacji, a w ostatnim czasie przede wszystkim w związku z wybuchem wojny na Ukrainie, Polska stała się kierunkiem migracji dla wielu tysięcy migrantów i uchodźców. Według danych opublikowanych na oficjalnym profilu Straży Granicznej w serwisie Twitter (informacja z dnia: 15.09.2022) (Twitter 2022), od pierwszego dnia agresji Rosji na Ukrainę, do Polski z Ukrainy przybyło ponad 6 milionów osób. Niemniej jeszcze przed wybuchem wojny Ukraińcy stanowili najliczniejszą i stale rosnącą grupę migrantów w Polsce. Sytuacja ta stała się naturalnym pretekstem do przeprowadzania badań dotyczących wzajemnych stosunków międzygrupowych, a także czynników mogących korelować z wyrażanymi postawami. I tak np. z badań CBOS z 2022 roku wynika, że 41% Polaków wyraża sympatię w stosunku do Ukraińców, 27% obojętność, a 25% niechęć. Analiza poziomu sympatii Polaków do Ukraińców na przestrzeni lat wykazuje powolny, aczkolwiek konsekwentny wzrost, co może być powiązane z coraz liczniejszą obecnością obywateli Ukrainy w Polsce. W tych samych badaniach wykazano, że osobami charakteryzującymi się większą sympatią do innych narodów są osoby: młode, lepiej wykształcone, zamieszkujące w mieście powyżej 200 tysięcy mieszkańców, zadowolone ze swoich warunków materialnych, nieuczestniczące w praktykach religijnych oraz osoby o lewicowych poglądach politycznych.

1. Identyfikacja grupowa

Obok tożsamości grupowej psychologia społeczna wyróżnia także pojęcie identyfikacji grupowej. Pojęcia te są do siebie bardzo zbliżone, w związku z czym niektórzy autorzy używają ich zamiennie (np. Sahdra, Ross, 2007). Inni z kolei uważają je za odrębne, choć nierozzerwalnie związane ze sobą konstrukty, definiując identyfikację grupową, jako poczucie więzi, jaką osoba odczuwa w stosunku do danej grupy (Spears, Doosje, 2002).

Badacze proponują wiele koncepcji identyfikacji społecznej. Jedną z nowszych jest ta stworzona przez Leacha i współpracowników (2008). Wedle niej w identyfikacji grupowej wyróżnić możemy dwa wymiary: wymiar *Self-Definition*, który opisuje, na ile jednostka definiuje siebie poprzez przynależenie do grupy (na ile osoba czuje się podobna do grupy i na ile członkowie grupy są postrzegani przez nią, jako podobni do niej) oraz *Self-Investment*, który odnosi się do zadowolenia osoby z przynależności do grupy, a także stopnia oddania tejże

grupie (na ile przynależenie do grupy odgrywa ważną rolę dla obrazu ja osoby, na ile bycie członkiem grupy jest powodem satysfakcji dla jednostki i na ile jest ona zaangażowana w podtrzymywanie grupowego dobrostanu).

Prawdopodobnie najistotniejszą grupą, z którą się identyfikujemy jest rodzina. W badaniach przeprowadzonych przez CBOS na przestrzeni lat (2008, 2013, 2019 za: CBOS, 2019) Polacy wskazywali rodzinę jako najważniejszą wartość w swoim życiu (odmienny wynik osiągnięto jedynie w 2020 roku, kiedy rodzina znalazła się na drugim miejscu zaraz po zdrowiu, co prawdopodobnie związane było z wybuchem pandemii COVID-19). Z punktu widzenia opisywanej wcześniej koncepcji identyfikacji społecznej stworzonej przez Leacha i współpracowników (2008) wyniki te wydają się dość intuicyjne. Specyfika relacji rodzinnych doskonale wpisuje się bowiem w oba wymiary identyfikacji grupowej. Ludzie posiadają zwykle poczucie podobieństwa, wspólnoty z członkami swojej rodziny, a także postrzegają ich, jako podobnych do nich samych (wymiar *Self-Definition*). Wiąże się to z tym, że bycie częścią rodziny pełni istotną rolę w budowaniu obrazu własnego ja, co z kolei motywuje do dbałości o jej dobro i często daje poczucie satysfakcji (wymiar *Self-Investment*).

Niektórzy ludzie przejawiają jednak silną identyfikację z grupami dużo szerszymi niż własna rodzina, a często także abstrakcyjnymi. Przykładem może być identyfikacja z grupą religijną (np. Wnuk, Marcinkowski, 2012) albo z własnym narodem (np. Lachowicz-Tabaczek, 2000). Jeszcze szerszymi identyfikacjami niż opisane powyżej, są tzw. identyfikacje ponadnarodowe (*supranational identifications*). Przykładem może być identyfikacja z Europejczykami (*European identification*) (np. Lyons, Breakwell, 1996) lub z obywatelami Unii Europejskiej (*identification with the European Union*) (np. Hamer, Penczek, Bilewicz, 2017). Do powstania tzw. t o ż s a m o ś c i e u r o p e j s k i e j (Bachryj-Krzywaźnia, 2014) z całą pewnością przyczyniły się przemiany, które nastąpiły w Europie podczas ostatnich dziesięcioleci, m.in. utworzenie Unii Europejskiej, a tym samym częściowe uwspólnienie polityki czy gospodarki wielu krajów, a także zniesienie kontroli na wewnętrznych granicach Unii, które zapoczątkowały liczne zmiany społeczne.

Jednakże opisane powyżej identyfikacje nie są najszerszymi, jakie spotykamy w literaturze. W 2003 McFarland i Webb zaproponowali konstrukt identyfikacji z całą ludzkością (*identification with all humanity*). Identyfikację tę można rozumieć, jako postrzeganie siebie jako części całej ludzkości, a także wyrażanie troski o ludzi na całym świecie, dbanie o ich dobro (Hamer, 2009). W 2012 McFarland i współpracownicy opublikowali badania dotyczące skali do mierzenia tej identyfikacji (Identification With All Humanity Scale – IWAH). Badania prowadzone z wykorzystaniem kwestionariusza wykazują, że silne identyfikowanie się z ludźmi na całym świecie jest raczej rzadkie – wysokie wyniki osiąga mniej niż 10% badanych (McFarland, Brown, Webb, 2013). Wykazano, że wynik osiągnięty w skali IWAH jest stabilny w czasie, a sama skala jest negatywnie po-

wiązana z etnocentryzmem, prawicowym autorytaryzmem i orientacją na dominację społeczną. Z kolei pozytywne powiązania IWAH wykazuje m.in. z empatią i otwartością na doświadczenia, a także z identyfikacją z obywatelami Unii Europejskiej (Hamer, Penczek, Bilewicz, 2017). Najnowsze badania przeprowadzone z użyciem skali pokazują, że identyfikacja z ludzkością jest negatywnie powiązana ze strachem przed COVID-19 (Feng i in., 2022), natomiast pozytywnie ze współczuciem wobec osób dotkniętych COVID-19 i chęcią pomocy im (Deng, 2021). Przeprowadzone badania wskazują również, że niektóre grupy, takie jak np. wolontariusze, krwiodawcy czy działacze na rzecz praw człowieka, osiągają wyższe wyniki w skali IWAH niż grupy kontrolne (McFarland, Webb, Brown, 2012).

W świetle powyżej przytoczonych wyników badań, uzasadnione wydaje się przypuszczenie, że wyższe wyniki uzyskiwane w skali IWAH będą powiązane z bardziej pozytywnymi postawami wyrażanymi wobec grup obcych, w tym wobec przedstawicieli innych narodów. Rosnąca liczba osób narodowości ukraińskiej przebywająca w Polsce, a także związane z tym procesy społeczne, prowokują do stawiania pytań o czynniki, mające związek z postawami i zachowaniami przejawianymi w stosunku do tej mniejszości narodowej. W literaturze nie znaleziono badań, które badałyby związek pomiędzy identyfikacją z ludzkością a wyrażaną sympatią i postawami Polaków wobec Ukraińców, choć podobne badania przeprowadzane były w innych krajach (np. w USA badano związek między IWAH a antymuzułmańskimi postawami i polityką (Dunwoody, McFarland, 2018)).

Głównym celem przeprowadzonych badań była odpowiedź na pytanie, czy istnieje zależność pomiędzy identyfikacją z całą ludzkością, rozumianą w kategoriach cechy, a postawami wyrażanymi przez Polaków w stosunku do Ukraińców. Ponadto chciano sprawdzić, czy występowanie kontaktu między obywatelami Ukrainy i Polski ma związek z takimi postawami. Postawiono hipotezę, że osoby posiadające silniejszą identyfikację z całą ludzkością oraz takie, które miały kontakt z obywatelami Ukrainy, będą przejawiały bardziej pozytywne postawy wobec nich, niż osoby posiadające słabszą identyfikację oraz takie, które nie znają obywateli Ukrainy.

2. Metoda

2.1. Osoby badane

W badaniu wzięło udział 205 osób. Wyniki 8 osób zostały wykluczone z analizy: 5 z nich zadeklarowało narodowość inną niż polska, natomiast wyniki 3 pozostałych były wewnętrznie niespójne, co budziło podejrzenie nieuważnego wypełniania kwestionariusza. Ostatecznie do analiz zaklasyfikowano 198 osób, w tym 127 kobiet (64%) oraz 69 mężczyzn (35%). Dwie osoby określiły swoją płeć, jako inną. Przedział wiekowy osób badanych to 16–70 lat. Średnia wieku wynosi 30 lat.

2.2. Narzędzia

W przeprowadzonym badaniu zostały użyte poniżej opisane narzędzia.

Skala Identyfikacji z Całą Ludzkością (Identification With All Humanity Scale – IWAH) – skala autorstwa McFarlanda i Browna (2012). Składa się ona z 9 pytań, a każde pytanie z 3 części. Poszczególne części odnoszą się kolejno: do identyfikacji z ludźmi z najbliższego otoczenia (*people in my community*), z osobami tej samej narodowości, co osoba badana (w oryginalnym kwestionariuszu: *Americans*) oraz z ludźmi na całym świecie (*people all over the world*). Przykładowe pytania to: „Jak bliskie są Ci wymienione grupy?”, „Jak często używasz słowa «my» aby odnieść się do wymienionych grup?”. Odpowiedzi udzielane są na 5-stopniowej skali, osobno dla każdej spośród 3 wymienionych grup. Wskaźnikiem nasilenia danej identyfikacji jest suma punktów uzyskana dla odpowiadającej jej grupy. Tłumaczenie skali zostało dokonane przez autorkę badania, po konsultacjach ze studentami psychologii znającymi język angielski. Następnie poproszono 8 osób o wypełnienie skali i przekazanie wszelkich uwag językowych na jej temat (osoby te nie brały udziału we właściwym badaniu). Pierwotne tłumaczenie zostało poprawione z uwzględnieniem otrzymanych uwag.

Pytanie: „Jakie uczucia wzbudzają w Tobie Ukraińcy?”, na które osoba badana ma ustosunkować się na 10-stopniowej skali, gdzie 1 – oznacza bardzo zimne i nieprzyjemne uczucia, a 10 – bardzo ciepłe i przyjemne uczucia. Założono, że pytanie to będzie jednym ze wskaźników postawy przejawianej wobec obywateli ukraińskich przez osoby badane.

Zmodyfikowana Skala Dystansu Społecznego – opierając się na modyfikacji oryginalnej skali (Bogardus, 1925) dokonanej przez Thuściak-Deliowską (2014), a także na pracy Kasprzaka i Walczaka (2009) dopasowano narzędzie do potrzeb bieżącego badania. Pytania dotyczą poczucia komfortu u osoby badanej w sytuacjach rosnącej bliskości z obywatelem Ukrainy (np. „Na ile komfortowo czuł(a)by się Pan/i, gdyby obywatel Ukrainy zamieszkał w tej samej miejscowości, co Pan/i?”; „Na ile komfortowo czuł(a)by się Pan/i, gdyby obywatel Ukrainy został Pani/Pana sąsiadem?”). Odpowiedzi były udzielane przez osoby badane na 7-stopniowej skali, gdzie 1 oznaczało – bardzo niekomfortowo, a 7 – bardzo komfortowo.

Ankieta demograficzna własnego autorstwa – ankieta zawierała pytania dotyczące obywatelstwa, płci, wieku, miejsca zamieszkania, wykształcenia i ewentualnej znajomości z obywatelem lub obywatelką Ukrainy.

2.3. Procedura

Badanie zostało przeprowadzone w 2019 roku za pomocą formularza internetowego. Zdecydowano się na taką formę zbierania odpowiedzi ze względu na specyfikę podejmowanego tematu. Spodziewano się, że osoby badane będą udzielać bardziej szczerych odpowiedzi na pytania związane z postawami, jeśli będą miały poczucie anonimowości, jakie daje ankieta internetowa. Zaproszenie

do udziału w badaniu rozsyłano za pośrednictwem portali społecznościowych (głównie Facebooka). Jako cel badania wskazano badanie opinii i postaw dotyczących tematów społecznych.

3. Wyniki

Analizę wyników rozpoczęto od obliczenia statystyk opisowych dla zmiennych: identyfikacja z najbliższym otoczeniem, identyfikacja z Polakami, identyfikacja z ludźmi na całym świecie, których wskaźnikami były oceny otrzymane w poszczególnych podskalach skali IWAH. Okazało się, że średni wynik osób badanych był najniższy dla podskali identyfikacji z ludźmi na całym świecie, a najwyższy dla podskali identyfikacji z najbliższym otoczeniem. Rezultat ten jest zgodny z założeniami oraz badaniami autorów skali (McFarland, Webb, 2013). Szczegółowe dane zostały zaprezentowane w tabeli 1.

Tabela 1

Statystyki opisowe dla poszczególnych podskal skali IWAH

	<i>N</i>	Min.	Max	<i>M</i>	<i>SD</i>
Wynik uzyskany dla skali identyfikacji z najbliższym otoczeniem	198	19,00	45,00	37,80	5,83
Wynik uzyskany dla skali identyfikacji z Polakami	198	13,00	45,00	31,07	6,45
Wynik uzyskany dla skali identyfikacji z ludźmi na świecie	198	9,00	45,00	27,63	6,62

N – liczebność badanej grupy; Min. – minimalna wartość uzyskana w skali IWAH; Max. – maksymalna wartość uzyskana w skali IWAH; *M* – średnia arytmetyczna; *SD* – odchylenie standardowe.

Źródło: wyniki badań własnych.

Osoby posiadające silniejszą identyfikację z całą ludzkością deklarują pozytywniejsze uczucia wobec obywateli Ukrainy (wskaźnikiem była odpowiedź na pytanie „Jakie uczucia wzbudzają w Tobie Ukraińcy?”) niż osoby, które uzyskały niższe wyniki dla identyfikacji z ludźmi na świecie ($r = 0,25$; $p < 0,001$). Związek między dwiema pozostałymi skalami kwestionariusza (identyfikacji z najbliższym otoczeniem oraz identyfikacji z Polakami) a uczuciami wobec obywateli Ukrainy był nieistotny statystycznie ($r = 0,12$; $p = 0,082$).

Przeprowadzając analizę korelacji *r* Pearsona pomiędzy sumą wyników ze wszystkich 7 pytań zmodyfikowanej skali Bogardusa a skalą identyfikacji z ludźmi na całym świecie, wykazano, że istnieje umiarkowany dodatni związek między wskazanymi zmiennymi ($r = 0,33$; $p < 0,01$).

W celu weryfikacji hipotezy, mówiącej o tym, że osoby posiadające kontakt z obywatelami Ukrainy będą przejawiać w stosunku do nich bardziej pozytywne

postawy, przeprowadzono test U Manna-Whitneya. Zdecydowano się na test nieparametryczny ze względu na brak normalności rozkładu testowanych zmiennych oraz nierównoliczność grup. Wynik przeprowadzonego testu ($U = 2872$; $p < 0,05$) dla zmiennej zależnej „Jakie uczucia wzbudzają w Tobie Ukraińcy?” sugeruje, że osoby, znające kogoś pochodzącego z Ukrainy, wykazują bardziej pozytywne postawy wobec obywateli Ukrainy ($M = 6,39$; $SD = 2,16$) niż osoby, które nie miały kontaktu z osobą pochodzenia ukraińskiego ($M = 5,66$; $SD = 2,11$). Siła efektu zmierzona rangowym współczynnikiem korelacji dwuseryjnej Glassa równa jest 0,34, co oznacza niską siłę zależności. Z kolei wynik testu dla zmiennej zależnej, jaką jest wynik uzyskany na skali dystansu społecznego Bogardusa, okazał się być nieistotny statystycznie ($U = 2931$; $p = 0,07$).

4. Dyskusja wyników

Głównym celem przeprowadzonego badania było sprawdzenie, czy osoby narodowości polskiej, silniej identyfikujące się z ludźmi na całym świecie, będą przejawiały bardziej pozytywne postawy wobec Ukraińców niż osoby ze słabszą identyfikacją ponadnarodową. Ponadto chciano sprawdzić, czy kontakt między Polakami a Ukraińcami przyczyni się do deklarowania przez Polaków bardziej pozytywnych uczuć w stosunku do obywateli Ukrainy.

Analiza otrzymanych wyników sugeruje, że siła identyfikowania się z ludzkością przez obywateli polskich pozostaje w dodatnim związku z postawami wyrażanymi przez nich wobec Ukraińców. Nie zaobserwowano natomiast związku między siłą identyfikacji z Polakami lub najbliższym otoczeniem a uczuciami przejawianymi względem obywateli Ukrainy. Wyniki dotyczące związku między doświadczaniem kontaktu z Ukraińcami a postawami wyrażanymi w stosunku do nich przez Polaków nie są jednoznaczne – zaobserwowano bowiem słaby dodatni związek między występowaniem kontaktu a wynikiem uzyskiwanym na skali „Jakie uczucia wzbudzają w Tobie Ukraińcy?” oraz brak związku między występowaniem kontaktu a wynikiem uzyskiwanym w zmodyfikowanej skali Bogardusa.

Przeprowadzone badanie wykazało, że Polacy, posiadający silniejszą identyfikację z ludźmi na całym świecie, przejawiają bardziej pozytywne uczucia wobec obywateli Ukrainy i są gotowi na bliższy kontakt z nimi niż osoby ze słabszą identyfikacją. Uzyskany wynik jest zbieżny z założeniem teoretycznym konstruktów, jakim jest identyfikacja z całą ludzkością, który zakłada m.in. postrzeganie siebie jako części ludzkości, czy wyrażanie troski o ludzi na całym świecie (Hamer, 2009). Fakt, że nie wystąpiły negatywne związki między identyfikacją z najbliższym otoczeniem oraz identyfikacją z Polakami a postawami wyrażanymi wobec obywateli Ukrainy można tłumaczyć w dwojaki sposób. Po pierwsze, jak wskazuje McFarland, Brown i Webb (2013), identyfikacja z całą ludzkością jest pozytywnie powiązana z dwoma pozostałymi identyfikacjami – osoba

czująca silne powiązania z dużą grupą czuje zwykle też powiązania z mniejszymi grupami, które wchodzi w jej zakres. Po drugie, identyfikacja narodowa posiada dwa główne czynniki, a jeden z nich współdzieli z szerokimi identyfikacjami, takimi jak identyfikacja z całą ludzkością (Hamer, Penczek, Bilewicz, 2014). Czynnikiem tym jest poczucie przynależności i otwarcia na innych. Ta niejednolita struktura identyfikacji narodowej bywa przyczyną niespójności w wynikach badań dotyczących związków identyfikacji społecznych z przebaczeniem międzygrupowym (np. Philpot, Hornsey, 2011). Można więc przypuszczać, że podobna sytuacja zachodzi w przypadku związków identyfikacji społecznych z postawami wobec obcokrajowców.

Niejednoznaczne wyniki dotyczące związku między występowaniem kontaktu z obywatelami Ukrainy a wyrażanymi wobec nich postawami mogłyby sugerować, że znajomość z przedstawicielem grupy obcej przyczynia się do ogólnego ocieplenia przejawianych uczuć wobec tejże grupy, ale nie przekłada się na chęć zmniejszenia dystansu między grupą własną a obcą. Innym wyjaśnieniem przyczyny owej niespójności mogą być niedoskonałości metodologiczne przeprowadzonego badania – wydaje się, że pytanie o znajomość z obywatelem Ukrainy było zbyt ogólne i deklarować taką znajomość mogły zarówno osoby pozostające z osobami narodowości ukraińskiej w bliskich, zażyłych kontaktach, jak i osoby mające z nimi ograniczony, sporadyczny kontakt (np. mieszkające na tym samym osiedlu). W przyszłych badaniach warto byłoby pogłębić tę kwestię również poprzez zbadanie jakości kontaktu, zgodnie z wymienionymi przez Allporta (1954) czynnikami, które przyczyniają się do redukcji uprzedzeń.

Podsumowanie

Najważniejszy cel przeprowadzonych badań wiązał się z uzyskaniem odpowiedzi na pytanie o związek pomiędzy zakresem identyfikacji społecznej Polaków a postawą wyrażaną wobec obywateli Ukrainy. Przeprowadzone badanie potwierdziło wyniki innych badań (np. McFarland, Brown, Webb, 2013; Hamer, Gutowski, 2009), pokazując, iż identyfikacja z całą ludzkością może być badana jako stała dyspozycja jednostki. Wykazano też, że większe nasilenie tej cechy jest związane z wyrażaniem pozytywniejszych postaw w stosunku do obcokrajowców. Wynik ten stwarza przesłanki do dalszych badań nad ewentualną możliwością rozwijania ponadnarodowych identyfikacji lub okresowego ich wzbudzania (aktywizowania), co mogłoby stać się ważnym elementem programów antydyskryminacyjnych. Wydaje się to istotne, szczególnie w obecnej sytuacji znaczącego napływu osób narodowości ukraińskiej do Polski i możliwych problemów społecznych z tym związanych.

Bibliografia

- Allport, G.W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley Pub. Co.
- Bachryj-Krzywaźnia, M. (2014). Tożsamość Europy – tożsamość europejska. W: A. Paczeźniak, M. Klimowicz (red.), *Procesy integracyjne i dezintegracyjne w Europie. Podręcznik akademicki* (s. 297–317). Wrocław: OTO-Wrocław.
- Bilewicz, M. (2006). Kiedy kontakt osłabia uprzedzenia? Kategoryzacje społeczne i temporalne jako warunki skuteczności kontaktu międzygrupowego. *Psychologia Społeczna*, 1(2), 164–175.
- Billig, M., Tajfel, H. (1973). Social categorization and similarity in intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 3(1), 27–52.
- Breakwell, G.M., Lyons, G. (1996). *Changing European Identities: Social Psychological Analyses of Social Change*. Psychology Press.
- CBOS (2019). Rodzina – jej znaczenie i rozumienie. *Komunikat z badań*, 22, 1–11.
- CBOS (2022). Stosunek do innych narodów. *Komunikat z badań*, 21, 1–12.
- Deng, X. (2021). Identification with all humanity and willingness to help people in COVID-19 affected countries: Testing a moderated mediation model. *Personality and Individual Differences*, 181, 1–6. DOI: 10.1016/j.paid.2021.111012.
- Dunwoody, P., McFarland, S. (2018). Support for anti-Muslim policies: The role of political traits and threat perception. *Political Psychology*, 39(1), 89–106.
- Feng, Y. i in. (2022). The Identification With All Humanity (IWAH) scale: its psychometric properties and associations with help-seeking during COVID-19. *Current Psychology*, 42, 1–13.
- Goffman, E. (2005). *Piętno. Rozważania o zranionej tożsamości*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Hamer, K., Gutowski, J. (2009). Social identifications and pro-social activity in Poland. W: S. Scuzzarello, C. Kinnvall, K. Monroe (red.), *On behalf of others: The psychology of care in a global world* (s. 163–183). New York: Oxford University Press.
- Hamer, K., Penczek, M., Bilewicz, M. (2017). „Humanum ignoscere est”. The relationship of national and supranational identifications with intergroup forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 105, 257–263.
- Kasprzak, T., Walczak, B. (2009). Diagnoza postaw młodzieży województwa podlaskiego wobec odmienności kulturowej. Raport z badania. W: A. Jasińska-Kania, K. Staszyńska (red.), *Diagnoza postaw młodzieży województwa podlaskiego wobec odmienności kulturowej* (s. 51–190). Białystok: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego.
- Lachowicz-Tabaczek, K. (2000). Wpływ tożsamości narodowej na ocenę reprezentantów obcych narodowości: o dwóch konsekwencjach narodowej identyfikacji. *Przegląd Psychologiczny*, 43(4), 373–394.

- Leach, C.W. i in. (2008). Group-level self-definition and self-investment: a hierarchical (multicomponent) model of in-group identification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(1), 144–165.
- McFarland, S., Webb, M. (2003). *Measuring Gemeinschaftsgefühl: identification with all humanity*. Paper presented at the International Society of Political Psychology Annual Convention, Lund, Sweden.
- McFarland, S., Brown, D., Webb, M. (2013). Identification with all humanity as a moral concept and psychological construct. *Current Directions in Psychological Science*, 22(3), 194–198.
- McFarland, S., Webb, M., Brown, D. (2012). All humanity is my ingroup: A measure and studies of identification with all humanity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(5), 830–853. DOI: 10.1037/a0028724.
- Pettigrew, T.F., Tropp, L.R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751–783. DOI: 10.1037/0022-3514.90.5.751.
- Sahdra, B., Ross, M. (2007). Group identification and historical memory. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(3), 384–395.
- Tajfel, H. (1974). Social identity and intergroup behaviour. *Information (International Social Science Council)*, 13(2), 65–93.
- Tłuściak-Deliowska, A. (2014). Dystans społeczny wobec innych: analiza postaw młodzieży wobec wybranych grup narodowo-etnicznych. *Człowiek – Niepełnosprawność – Społeczeństwo*, 4(26), 85–104.
- Turner, J.C., Brown, R.J., Tajfel, H. (1979). Social comparison and group interest in ingroup favouritism. *European Journal of Social Psychology*, 9(2), 187–204.
- Twitter 2022, https://twitter.com/Straz_Graniczna/status/1570291903354269696s=20&t=iF42IMVItJwU3bYHvettQ [dostęp: 15.09.2022].
- Wnuk, M., Marcinkowski, J.T. (2012). Psychologiczne funkcje religii. *Problemy Higieny i Epidemiologii*, 93, 239–243.
- Wojciszke, B. (2009). *Człowiek wśród ludzi: zarys psychologii społecznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Identification with humanity and the respondents' attitudes towards citizens of Ukraine

Summary

The Identification With All Humanity (IWAH) construct was proposed by McFarland and Webb in 2003 and is understood as a feeling of being a part of and caring for all of humanity. The objective of this work was to research the relationship between identification with humanity and the attitude expressed by Poles towards Ukrainian citizens. In addition, the hypothesis regarding the relation-

ship between experiencing contact with representatives of a foreign group and declaring more positive attitudes towards them was verified.

In the presented study, 198 people aged between 16 and 70 were examined using the IWAH scale and other questionnaire tools. The results of the study suggest that there is a positive relationship between identification with humanity and the attitudes expressed by Poles towards Ukrainians. The results concerning the relationship between the existence of contacts with a minority group and the attitudes expressed towards it are not unequivocal.

Keywords: identification with all humanity, social identifications, supranational identifications, social identity.